

ZIDINE ZVANIMIROVA I BAŠČANSKA PLOČA

Nikola Bonifačić Rožin

Krčka zemlja i kamenje, legende i nazivi još nas uvijek mogu iznenaditi svojom pričom. Treba samo slušati i ući u križaljke života da se shvati riječ i otkrije zagonetka. Uхватила me svojim nemuštim jezikom krčka visoravan oko brda Triskavca i Hlama. Puntari, Vrbančani zovu je Krase ili Krasina, ali po tom kraškom prostoru ima još stotinu drugih naziva za razne stanove, škatule, particele i dolčice. Ima tu nejasnih naziva, koji su tragovi jezika Ilira, Grka, Gota i Romana, što su prošli preko otoka Krka. Na njihove staze došli su Hrvati, da se na svoj širini zemlje i mora prepliću sa životima drugih, kao trnje i povijuše u grmlju; i na kraju je živa riječ neobično vitalnih Šćava ostala, da s imenom stavi rodnu zemlju na srce.

Krase pod Hlamom i Triskavcem izgledaju kao velika pustoš i razvalina. Ali kad se bolje pogleda, onda se u sivilu kamenja otkrivaju mnogi oblici intenzivnog života. Pastiri i težaci ovdje govore o sebi. Na komunadi, općinskom pašnjaku, bijele se ovčja runa i vide se pastirski stanovi, uz koje su mali vrtići puni cvijeća. Oni su dokaz poezije krčkog čovjeka, naizgled tvrdog, koji se još raznježi uz djecu za koju nema dovoljno dana, da im na krčevinama iz crljenice izvuče grozdić grožđa. Na pašnjacima sjaju na suncu zrcala velikih lokava. Tuda su i duboki zdenci s hladovinom murava i golesa, visokih stabala, pod kojima su vile sjedile. Na sve strane vijugaju gromače okićene kozjaricom i bambarušom. Uz njih u proljeće hrpe fijolica izgledaju kao da se traka nebeskog plavetnila spustila na zemlju. Preko gromača u drmunima guste se šumarci i crveni se zemlja u dolcima po mekotama i vinogradima. Ovuda, visoko iznad mora, težak je neumorno tragao za zemljom i gdje je našao šaku nade za mrvu kruha, brzo je ograđuje, kopa, ore, sije po njoj žito i sadi lozu, gradi gromače i gomile kamenja, da svoj trud zaštiti od stoke, vjetrova i naglih kiša. U velikoj brizi zaszjala je ideja i stvorena je posebna umjetnost slaganja kamenja. Ona je već nadahnula pjesnike i slikare, a povod je i ovom članku, jer se među ovim gromačama i gomilama nalaze i zidine s pričom o kralju Zvanimiru. Kako sam sve to razumio, tako sada ovdje iznosim.

U Arhivu Jugoslavenske akademije u Zagrebu nalazi se stari kodeks: Katastik dobara bratovštine sv. Ivana u Vrbniku.¹ On sadrži razne ugovore, najviše kupoprodajne, između Vrbančana, Puntara i Krčana. Tu se odrazuje život povezan sa zemljom, obuhvaćen podacima od XV do XVII stoljeća. Većina dokumenata pisana je latinicom, ali ima u kodeksu i glagoljskih zapisa. Notar Petar Schinella, krčki plemić, potomak grane Frankopana što je ostala na otoku Krku, prepisao je ove ugovore 1564. godine. Neke je i preveo s hrvatskog na talijanski. Takav je i kupoprodajni ugovor iz 1475. god. »*Sumptum ex autentico ex illirico in italico in membrana*«. Te godine je bratovštini sv. Ivana u Vrbniku, koja je sa svojom crkvicom »*avanti il castello in Belenice*«, prodao Mihovil Skopacjom crkvicom »*avanti il castello in Belenice*«, prodao Mihovil Skopac »*uno dolaz chiamato Persin, in contrata sotto Glam fino al terreno chiamato Oclad di ditto Michel*«. Netko je već prije ovo čitao, pa je, vjerojatno iznenađen nazivima mjesta, napisao na margini: peržin, svanimir. Notar je u glagoljskom originalu tačno pročitao Zvanimirov, ali mu je naziv bio nepoznat, pa ga u Katastik zapisuje rastavljeno: Svani mirov. U drugom kupoprodajnom ugovoru iz 1490. god. »*Sumptum ex autentico*« zapisano je da su gospodin Nikola Blažina i gospodin Jurica Mirković iz Paga, građani i stanovnici Krka, prodali bratovštini sv. Ivana nekoliko svojih posjeda, među njima i »*murai di Sminivero*« koji se nalaze »*in contrata Carsium apud terminos san Petri di Canayto, apud viam publikam per quam it ex Vegla Bescham, apud lacum Pauli di Rosi et apud vallem di Pergola*«. I ovdje je na margini zapisana bilješka u vezi s imenom Sminivero.

Zvanimirov i Sminivero i mene su zainteresirali. Sminivero je očito izmijenjeno ime Zvanimir, po kojem je lokalitet dobio ime Zvanimirov. Odmah sam ih povezao s imenom Zvanimir, koje se na Bašćanskoj ploči spominje u obliku *Z'v'nimir*, a koje i Vj. Štefanić čita Zvanimir.² Budući da mi nije poznat u prošlosti otoka Krka, niti u starijoj hrvatskoj povijesti neki drugi Zvanimir, osim »Zvanimir kralj hrvatski«, zaključujem da je Zvanimir, po kojem su nazvane zidine i teren Zvanimirov, identičan s kraljem Zvanimirom.

Znači da je narod s toponimom Zvanimirov čuvao u uspomeni kralja Zvanimira još nekoliko stoljeća poslije njegove darovnice benediktinskoj opatiji sv. Lucije kod Baške. Ističući da je nešto Zvanimirovo, kao da se reklo da je tu i sam kralj bio prisutan. One zidine, koje se u XV stoljeću još toliko ističu u pejzažu da ih stavljaju u naziv lokaliteta, sigurno su bile negdašnji Zvanimirov dvor ili grad u kojem je kralj stanovao dok je bio na otoku Krku. Da nije tako, ne bi Vrbančani s toliko tačnosti izgovarali čak Zvanimirovo ime. On im je bio blizu i oni su ga dobro upamtili.

Na temelju naziva mjesta u citiranim dokumentima može se sa sigurnošću reći da je »teren Zvanimirov« bio u vrbanskoj općini (kotaru) na sadašnjoj visoravni Krase sa zapadne strane brda Hlama. Tako je Glam iz dokumenta današnji Hlam, Persin današnji Pržin s zapadne strane Hlama, carsium su Krase, koje se u predjelu Hlama zovu i Krasina. Po-

ložaj i prostor spomenutih »kuntrada« dozvoljavaju da se na njima nadu i »teren Zvanimirov« i »murai di Sminivero«. Zapravo na širem prostoru Zvanimirova nalaze se zidine Zvanimirova grada s okolnom zemljom.

Nije mi poznato da li se još danas pod Hlamom spominje Zvanimirov, niti sam kada čuo da narod tamo govori o nekom Zvanimirovom gradu. Ali je značajno da se na visoravni baš pod Hlamom na više mjesta još vide ostaci zidanih kuća. Jedne su zidine u Barahunskom Vrtini kod Golešina, druge su Pod Jadrom na Jelenovom stanu, treće su Za Rentušem. Tamo pod Hlamom su i razvaline crkvice sv. Kuzme i Damjana.³ Zanimljive stvari pričaju i toponimi što ih spominje Ivan Žic, učitelj i etnograf iz Vrbnika: »Na gerbin ima Hlam bok: Golešini, Branjušini, Lešcatni, sv. Kuzam, Dvorinu, Podbrestić, Na Čečernicu, Nad Meje. Sv. Kuzam se gubi va ravnici Mestinjak i Mul z Opatijami, pek pod Čečernicu. Mestinjak se dviže od Črišnjeva va Panosiće«.⁴ Ovuda se nekad širio i »teren Zvanimirov«. Na tom prostoru spominje se i »grad« u glagoljskoj notarskoj knjizi Ivana Stašića iz Vrbnika,⁵ a spominju se i kuće. Tako 1638. godine: »mošuna poli sela na Hlamu«. God. 1642.: »Darmun i kuća i mošuna nad Kuzma Domjan i mekot pod kuću i vart i guvno zvana i stožišće«. Tamo se u drmunu Panosići spominje 1642. godine »mekotica poli Vidove (Petranićeve) kuće«. Ovdje u blizini je i »grad«, 1642. godine: »mekotica ka je poli Kuzmi Domnjana, vart v gradu od juga po sinjalih«. Mogao bi netko pomisliti, da je ovaj »grad« zapravo grad Vrbnik, a ne mjesto pod Hlamom. Međutim »sinjali«, koji se spominju u zapisu, upućuju na »sinjale« što ih je pod Hlamom »klepal« pop Petar. Evo podatak iz istog dokumenta iz 1642. godine: »Volaka kraj od tarmuntani i jara po sinjalih va oškoruši, ka je sprida uljiki i v sten, ka je na oranji i v gromaču v kamik, ki je zaklepan od popa Petra s pol livela«. Ova »gromača« još bolje locira »grad« izvan grada Vrbnika, u pitomi kraj gdje uspijevaju oskoruše i uljike: »mekotica na mulji, del varta v gradu od tarmuntani po svinjalih, da ima imit put prik toga on drugi vart pod gromaču popa Petra.« Još jedan detalj potvrđuje »grad« pod Hlamom. Pop Petar klepa »sinjale na zemljištu koje plaća »pol livela«, znači da je u najamnom odnosu. A baš pop Petar Harbić, župnik vrbanški, koji je identičan s popom Petrom iz zapisa, podigao je 1583. god. oltar sv. Petra u kapeli Majke božje od porođenja, koju je 1505. god. sagradio pop Vid Sančić.⁶ Ovaj oltar nadario je pop Petar Harbić vinogradom pod Sv. Kuzmom, koji je opatiji sv. Lucije kod Baške plaćao »livel«.⁷ Sad znamo zašto se pop Petar klepao »sinjale« u gromaču, koja je graničila s vrtom u gradu. Vrbančani još zovu Gradec »mirišće Francipanova grada« u polju Vinderska.⁸ Vjerojatno je i »grad« u okolici crkvice sv. Kuzme pod Hlamom bio takvo »mirišće«, što znači muraj i zidine, a tu je mogao biti Zvanimirov grad.

Već prije, dok sam još u pameti povezivao Zvanimira vlasnika Zvanimirova s kraljem Zvanimirom, pomišljao sam da je možda kralj poklonio opatiji sv. Lucije s ledinom i »teren Zvanimirov«. Na to ne upućuje dosadašnje čitanje Bašćanske ploče, ali na istraživanje me sili lokalitet Opatija, koji se i u dokumentima i u životu spominje pod Hlamom na prostoru Zvanimirova. Postoje podaci da je Baška, kao i opatija sv.

Lucije kod Baške, imala svoje posjede na ovoj zapadnoj strani brda Hlama i Triskavica. U dokumentu iz 1464. god. spominje se Murai »in Morai, seu umbra ipsorum de Verbeniko«, koji Vrbančani još zovu »*loco vocato Pollice et Sagamida*«. ⁹ (Možda iskrivljeno Zvanimirov?). Po ovom Muraju pasle su ovce pastira Grgura Juničića iz Baške na posjedu Ivana Ostrogovića iz Vrbnika. Zbog ovog kretanja bašćanskog po vrbanskom pašnjaku došlo je do svađe, koju je knez Ivan Frankopan pokušao smiriti. On je na lice mjesta poslao komisiju, koja je razgledala pašnjake i postavila međaše između vrbanskog i bašćanskog dijela. Ovo je prva pravda zbog pašnjaka na Hlamu i Triskavcu za koju doznajemo iz dokumenata. Ona se nastavljala kroz stoljeća, a ušla je i u legende o borbi pastira zbog pašnjaka Bojno pod Hlamom i pašnjaka Brestovica na Junskom, u Puntarskom dijelu Triskavca. Meni se čini da bi ovaj »Morai« mogao biti »murai di Sminivero«, barem da su oba na terenu Zvanimirova u vrbanskom kraju. Svakako ovaj dokument govori o širenju Baščana po terenu Vrbnika. U XVI st. imamo pouzdane podatke da opatija sv. Lucije kod Baške ima posjede daleko pod Hlamom na teritoriju grada Vrbnika. Godine 1531. boravi u Vrbniku opat Sv. Lucije Ivan Marija Pellizza i u društvu miser Ivana Čubranića iz Baške daje Vrbančanima u zakup zemlje svoje opatije pod Hlamom. ¹⁰ Gržanu Žoržiću dao je Pelizza »*na fit jednu zemlju oraću ka se zove Meje, ka zemlja je blizu crkve s(ve)toga Kuzmi (i) Domjana*«. Za Meje već znamo da se spominju sa zapadne (grbin) strane Hlama. Pod Hlamom se i danas jedan lokalitet zove »Žorževi«, možda po spomenutom zakupniku. Zatim opat iznajmljuje »*jednu zemlju oraću i pasišće ko je poli zemlje rečene i jed'n dolčić. Ka zemlja se zove Esonovi, a dolčić Crkveni. Ka zemlja jest v kotari vrb'nskom v kuntradi Krasani položena meju ove kunfini: Z bure komunada, z juga z grbina drmun Hrčić Zubinini, z trmuntani drmun Livonin*«. Krasina, Hrčić i Livonjin poznati su i sada na visoravni pod Hlamom. I Katuši, ženi Lovrenca Stupića, iznajmljena je zemlja i vinograd »*v kotari vrb'nskom v kuntradi blizu s(ve)ti Kuz'm i Domjan*«, kao i Matiju Vlahu »*vinograd, ki je v kotari vrb'nskom v kuntradi blizu svetomu Kuzmi i Domjanu, položen meju ove kunfini: z bure i juga klan'c ki gre na Misločajnicu, z grbina vinograd Martina Kraljevića i ča k njemu pristoji*«. Veoma je značajan ovaj Sv. Kuzma pod Hlamom, koji međaši sa svim spomenutim opatijskim zemljama. Ove zemlje dobro označuje i klanac što se s visoravni pod Hlamom spušta prema lokvi Misločajnici, koja je i danas značajno mjesto u ovom kraju na samoj cesti što ide za Vrbnik.

Stasić u svojoj notarskoj knjizi 1638. god. spominje »*del darmuna v Hlamu od Župan*« i u istom dokumentu »*s reda darmuna v Hlamu s putom od kraja od Župan*« i »mekot va Opatiji s livelom«. U dokumentu još jednom spominje »*zemlju va Opatiji*«. ¹¹ Vrlo je zanimljiv naziv ovog lokaliteta. Mogli su ga nazvati Opatija po tome što je nekad tamo bila neka opatija, ili po tome što je tu posjed opatijski. Ovo posljednje uzima i vrbanski notar J. A. Petris kao uvjerljivo tumačenje. On piše: »*A glej onamo Golešini, pak Susan, pak Hlam i Lešcatni, ono su pak pastirske kuće verbanske, kako i u Svetoga Kuzmi i Opatija. Eno ti i mirišće, što*

Nel Nome de' Dio Amen, Anni d. s. 2074-75. adi 8 settembre,
Esse. In casa di s. Zuane, Il giudice Juan Brusnich, satnich,
Jursu simunich & apiso li detti, Hiy Sono Shersal Juncich, bar-
tholo sparagal, martin godicis, Torli psich & assai homini dai
bene quali li erano, & inanti d' quelli, nichiel chiamato sco-
paZ ha uenduto uno dolaZ chiamato psin, Incontrata sotto
gliam fino al terreno chiamato Juani mirou, l'altro confin'
uero, il terren d. s. Zuane, il 3° confin oclad d' il duto nichiel
ha uenduto alla fraternita d. s. Zuane, qual e auanti il
castello in belenice p. L. 28. d' entrar & usir & quello d'
al duto terreno s' apiene, io le cride d' usancle d' uerbenico,
d' qual danari il duto nichiel si chiama eser pagato, & da
mo In poi, la p^{ta} chiesa & sua fraterna d' hora e uina
d' d' p' tempo saru, possino galdar, d' u' d' itar, lo duto terreno
come cosa sua libera & il duto nichiel s' o' obligo p' si
& sui suoz^{zi}. la ditta chiesa & fraterna quali hora sono,
& sarano p' tempo d' effender & d' esbrigar impo^o da ogn' uno,
& duto terreno & contraxonir mai a questo sotto pena
d' L. 25. alla s. a & alla parte qual stara ferma, qual
pena pagata, o no il pnte istro resti ualido
Elia Canu. & not. imp. a tutto questo fut pnte, & pagato
dalle parti ho scutto d' ordine d' il giudice & homini d' ditti
giusto & fidel

perzin
sua nimit

io.

9
fuit discretis viris Ant. bux. franc. serenich, civibz vegie ac Jurisat. simonich
Jud. castri verbenici, & luca sarach d. dco loci ubi ad inst. habit. connoce
& cogit. Ibiq. s. Nic. Blasina & s. Jurisat. mirconich d. Lago, Cues & ha-
bitatores vegie Inimul & p. Indiviso p. medietate terrenor. in fra. h. alias
empp. a A. stana. g. mactini a. toso & dicitur s. Nic. Blasina de p. se suo
& eius maris d. (Ning. ac fratrum sub. noic. p. quibus ipe s. Nic. pro-
misit de ratio. & rati habitioe) In suis p. quibz bonis pnt. & fuit. tang. h. s.
q. Blas. d. Blasio palia medietate p. Indiviso ut s. p. se. heredesq. suos &
Tuos. Iure p. quo Imp. dederunt, tradiderunt, & vendiderunt libere, &
expedire. Stefano miconich. tang. ca. staldon. fratree. s. Joannis bar. &
d. dicto castro verbenici, Interveniens et no. Bartholi vitescich eius coll.
p. quo et. p. misit de ratio. Ibi pnt. & p. se & suis. Nunc loco & no. d.
dicte fratree. ementi, acceptanti, & recipienti omnia & singula tenenda
in fra. h. hactenus posseda. p. Indiviso p. partes s. s. ut s. exceptuaz
tamen lacu, s. palaprio cu. duobus terrenis ei contiguit & quibusdam aliis
tenentis detentis, & possedis p. quendam Joannem lausich, que. tenenda dia
pro Indiviso ut s. uadita sunt, hec v. Riuus d. s. Riuo straconi, cu.
suis p. tenentis, It. uallis malma. rita, It. gurgellus uer. jus. uoc. uallis
malma. rita. It. Riuus a. p. riuo uer. sus. s. riuo. It. lacus d. mo. is. It.
Rondellas sub. erusta. cu. mulgario d. lapidibus, It. macenico. om. d. subi, It.
uallis lacus. d. ualle. p. uille. cu. mand. ia. & suis p. tenentis, It. Rulaba.
usq. ad. Riuum. lacus. albi, It. Riuus. a. Vapio. cu. mulgario usq. sub.
ualle. palaquite, It. p. i. plati, It. murai. d. sminiuro, que. tenenda
sita. sunt. In. contraco. casium. apud. Riuos. s. Petri. d. Cana. riuo. apud. uia

12

suminero

je bila crikva svetoga Kuzmi. Znaš zašto se zove ona kuntrada Opatija? Zato, jer one zemlje onuda odgovarahu neki letnji davak opatu Svete Lucije od Baški.¹² Ovo je Petris pisao oko 1853. godine. Zatim priča kako su početkom istog stoljeća najamnici prestali davati »davak« opatiji, te u njegovo vrijeme nije uspjelo krčkom biskupu B. Bozaniću, kao opatu Sv. Lucije »najti traga od dužnikov od toga davka«. Vrbančani su se, prema tome, u doba francuske okupacije riješili kolonatastva opatiji sv. Lucije. Zanimljivo je da Žic spominje Opatiju u pluralu: »*Mul z Opatijami*«. ¹³ Možda je zbilja u starini najprije bila jedna opatija, koja je ukinuta, pa je njezin posjed došao pod opatiju sv. Lucije i to je onda utvrdilo naziv mjesta kao Opatije.

Izvan je sumnje da opatija sv. Lucije posjeduje imanje pod Hlamom. Znači da ga je nekad od nekoga i dobila. Vrbančani koji se pravdaju s Baškom sigurno nisu darovatelji. Morao je to biti netko tko nije osjetljiv na lokalne granice i prava. To je mogao biti samo kralj Zvanimir, koga pod Hlamom spominju teren i zidine Zvanimirova, a koji je na otok Krk došao kao na svoj novi državni dobitak, jer do tada je otok Krk bio najprije pod bizantskom vlašću, a zatim pod vlašću kranjsko-istarskog krajiškog grofa Ulrika.¹⁴

Kad bi na Bašćanskoj ploči bio neki podatak o opatijskoj zemlji pod Hlamom, bilo bi pitanje riješeno. Ali ploča šuti o Zvanimirovu. Istina, ona je na više mjesta oštećena i to sprečava tačno čitanje natpisa. Gledam ta glagoljska slova na ploči i mislim kako bašćanski čuvari mrtvaca nisu baš cijenili taj dragi kamen, kad su ga i oni oštećivali paleći na njemu vatru, kako se priča, za sve vrijeme svoje neugodne straže. Čitajući jasna slova na početku 5. retka zastao sam u sumnji. Tamo je uklesano »mi župan«. Svi istraživači dosad shvatili su »župan« kao naslov dostojanstvenika, kome iz slova što slijede na ploči izvlače ime Desida i Desila i Desimra. Donekle je i razumljivo da su pojedinci, frapirani kraljevim imenom na ploči, brzo pomislili da uz kralja mora biti i netko od njegove pratnje, kao svjedok na darovnici. Međutim ja sam na »župan« počeo drukčije gledati. Na to su me naveli dokumenti i toponomastika. Već je spomenuto da se u Stašićevoj notarskoj knjizi na Hlamu spominje zemljište »od Župan«. Žic oko Hlama spominje toponime: »*Nad Dni, Stupicami, Uzrinjen, Bunići, Tohorajem, Zdenci, Župnji i Bojnim, ki ga opašuju od termuntani, bure i juga, dviže se Hlam*«. ¹⁵ Zemljaci iz Vrbnika tumače mi da je pašnjak Župnja na istočnoj strani Hlama, u dolini između pašnjaka Tohoraja i Bojna. Za Bojno se priča da je dobilo ime po nekom boju, koji se u davni održao na njemu zbog pašnjaka između Vrbančana i Bašćana.

Gledajući na »župan« kao na ime pašnjaka, pokušao sam najprije čitati slova pri kraju 4. retka, gdje je zbog velikog oštećenja ploče došlo do više kombinacija pri čitanju. Črnčić čita »i svedok'«, Rački »is'sed'«, Jagić »i s'vedoci«, Hamm »i s(veta) go ier(oli)ma«. ¹⁶ S njim se ne slaže Štefanić, kojemu su tamo »sigurna samo slova is i možda v, a baš od te izgubljene riječi zavisi, koje značenje da se dade slovima mi na početku 5-tog reda. Imena eventualnih svjedoka velikodostojnika u 5-tom i 6-tom

redu također su sporna.¹⁷ Hamm koji »župan« također shvaća kao naslov svjedoka ono *mi* pred »župan« tumači kao dio potpisa župana Desim(i)ra Krbave. Ovo N. Klaić rezolutno odbija: »Nemoguće je prihvatiti Hammovu tvrdnju o potpisima svjedoka na ploči.«¹⁸ U 4. retku poslije »sve-tuju Luciju« meni su jasna slova *i s*, zatim se razabiru konture poluglasa i slovo *h*. Slijedi udubina, najveće oštećenje na ploči, ali pri njenom dnu vide se ipak crtice uglato postavljene, koje bi mogle biti dio lijeve strane slova *l*, poslije toga pretpostavljam poluglas. Kad sve to povežem s tekstom na početku 5. retka, onda sve zajedno glasi: *i s'h(l') mi Žu-pan'* . . . Dobili smo riječ »hlmi« (humovi, glavice), poblizu oznaku Župana, koja u instrumentalu plurala upućuje na to da su na ploči sa Županom uklesana još i neka druga imena darovanih zemljišta. Što je najzanimljivije, pašnjak Župan nalazi se na brdu Hlam, koje i dobiva ime od hlm.

U 5. retku poslije Župan jasno se čita *desi*, zatim je ploča oštećena na mjestu jednog slova, poslije toga čita se *rakr*, pa opet oštećenje, konture *a* i čitljivo *vê*. Dalje su još veće nejasnoće. Na oštećenom mjestu iza *desi* vidim okomitu crticu, koju po sredini siječe jedna manja vodoravna crtica. To me upućuje da na tom mjestu zamislim slovo *n*, pa prema tome sve zajedno čitam *desin*. To bi mogao biti toponim, koji govori da se negdašnji gospodar darovanog zemljišta zvao Desa. Ovo ime susreće se u starim krčkim dokumentima. Desin, lokalitet na Hlamu i Triskavcu, nije mi poznat, ali nalazim nešto slično u dokumentu. Opat Pelizza dao je 1531. god. pod Hlamom (na terenu Zvanimirov) u najam zemlju koja se zove »Esonovi«. Čudno ime! I Štefaniću je naziv izgledao iskrivljen, pa misli da bi jamačno trebalo biti »Jesenovi«. Ali kad sam našao još jedno ime na Triskavcu, zaključio sam da je Desin i na ploči i u osnovi »Esonovi«. U dokumentu iz 1751. god. spominje se »Dessigno«, međašno mjesto između vrbanskih i bašćanskih pašnjaka.¹⁹ Prema opisu međašne granice, kao i prema nacrtu spornih pašnjaka, što ga je god. 1740. učinio Krčanin Franjo Juriceo,^{19a} izlazi da je »Dessigno« bilo mjesto na ulegnutom prostoru između brda Hlama i Triskavca, preko koga danas prolazi cesta iz Krka za Bašku. S istočne strane »Dessigna« nalazi se u dolini Bojno (uz koje je Župnja) i dalje Kričav s ostalim pašnjacima. Sa zapadne strane »Dessigna« nalazila se nekad »Valle di Pergola«, koja je dobila ime po Pergoli, velikom kamenu koji se nalazi na vrhu bila uz spomenutu cestu što prolazi preko »Dessigna« za Bašku. Pergola je i na Vrbniku veliki kamen s kojega se djeca bacaju u more (Žic). Na prostoru »Valle di Pergola« nalaze se danas pašnjaci i vinogradi koje zovu Kotlići i Golešine. Dokument iz 1490. god. ovu dolinu stavlja kao granicu prostora na kojem se nalazi »murai di Sminivero« ili Zvanimirov ili Esonovi i Crkveni. Prema tome, u doba darivanja Desin je mogao obuhvatati veliki prostor sa istočne i zapadne strane Hlama i Triskavca, a graničio je sa Županom uz kojeg se i na ploči spominje.

Spomenuti veliki kamen (Pergolu) na »Dessignu« danas nazivlju Biškupova katrida. Na tom kamenu bila je prirodna udubina, koju su još i klesanjem dotjerali, pa je izgledala kao sjedalo. Pripovijeda se da je tu neki biskup sjedio, pa je po tome i dobila ime Biškupova katrida.

Predaja još kaže da su se na Triskavcu održavala narodna »spravišća«.² Jednom je došlo do svađe među skupljenim ljudima, pa su se triskali (ispljuskali) i po tome, kaže predaja, dobio je svoje ime Triskavac. Sjetimo se da je na Hlamu bio pašnjak »od Župan«, pa bi moglo biti vjerojatno da su ova brda pripadala župskoj zajednici (pašnjak komunda još svojim imenom tumači da je općinski) i da su se tamo održavala »spravišća« na kojima se slobodno biralo plemenskog župana i po običaju ustoličilo na kamenoj stolici. U Hrvatskoj ima ovakvih kamenih, kneževih stolica. Zanimljiva slučajnost da se na Desinu, tradicionalnom tlu plemenskih spravišća nalazi Biškupova katrida, navodi me na misao da bi možda Desa, gospodar Desina mogao biti Zdeda (Zdeslav, Sedeslav, Cededa, Sedeha i skraćeno Deha — Desin), »heretički« hrvatski biskup na krčkoj stolici. Na splitskom crkvenom saboru 1060. god zabranjeno je biskupima u bizantskoj Dalmaciji zaredivati glagoljaše. Prema priči Tome arhidakona, koju Nada Klaić na novi način tumači,²¹ u nezadovoljnu Hrvatsku dolazi neki svećenik, došljak Ulfo. Njega starci šalju dva puta u Rim da brani glagoljaše. Drugi put poslali su s njim starca Cededu (nobilissimum Gothorum vir), koga su izabrali za biskupa (spravišće iz predaje!). S njima je pošao i opat Potepa. Nakon raznih peripe-tija (u Rimu je papa Cededi ostrigao komad brade) Cededa se vraća u Hrvatsku, gdje su ga sunarodnjaci (compatriote) veselo dočekali, i odmah otjera latinaša krčkog biskupa te sjedne na njegovu stolicu. Papa na to šalje svoga legata Ivana da uguši plamen bezbožne shizme u slavenskim krajevima. On proklinje Cede²² i Potepu, a Ulfa javno žigoše i baca u tamnicu. Zdeda ostaje na krčkoj biskupskoj stolici sve dok nije umro »sramotnom arijanskom smrću« kaže Toma arcidakon.

N. Klaić iznosi da je Ulfo bio poslanik protupape Honorija II. K njemu u Rim odveo je Ulfo Cededu. Tek 1064. god. uspjelo je Aleksandru II, reformnom papi, istjerati iz Rima Honorija II, protivnika. U vrijeme ove vjerske bure, na Kvarneru dolazi još jedan udarac za latinaše. Henrik IV ratuje 1063. god. u Ugarskoj. Pridružio mu se kranjsko-istarski krajiški grof Ulrik, pristaša protupape Honorija II. U tom ratnom vremenu Ulrik proširi istarsku krajinu na račun hrvatskog posjeda na istarskoj obali, bizantskih kvarnerskih otoka s Krkom i možda jednog dijela Hrvatskog primorja. Pod njegovom vlašću glagoljaši su nesmetano obavljali svoje službe i to je za uvijek, kaže N. Klaić, utvrdilo glagoljicu u ovim krajevima. Međutim, Ulrik umire 1070, a Zvanimira 1075. god. papa Grgur VII okruni hrvatsko-dalmatinskom krunom, kao svoga saveznika. Poslije Ulrikove smrti Zvanimir vraća Hrvatskoj neke od otetih zemalja. On zavlada i na Kvarnerskim otocima. Dolazi na otok Krk, gdje je već Zdeda mrtav, i kralj se nastanjuje vjerojatno u nekoj napuštenoj »opatiji« pod Hlamom, na terenu koji je po njemu nazvan Zvanimirov. Kralj bogato nadaruje benediktince iz opatije sv. Lucije kod Baške, koji su mu pristaše, kao i osorski benediktinci, koji 1081. god. slave u crkvi pored bizantskog cara još i »našeg kralja«,²² valjda Zvanimira. Bašćanski i osorski samostani vjerojatno su u vezi još od svoga osnutka za vrijeme sv. Gaudencija, osorskog biskupa u XI stoljeću.²³ Njihove su veze i dalje ostale, jer u XIV st. dolazi na svetolucijski oltar poliptih majstora Paola

Veneziana, na kojem se uz sv. Luciju nalaze slike sv. Kvirina, Ivana Krstitelja, apostola Andrije i sv. Gaudencija.²⁴

Zdeda se održao na krčkoj biskupskoj stolici, ali bez protivnika nije bio. Otjerani biskup latinaš sigurno je imao svojih pristaša u romanskom gradiću Krku. Dokumenti o tome nisu sačuvani, ali iz narodne predaje može se nešto naslutiti. U Vrbniku se priča da je Zdeda stanovao kod crkvice sv. Duha na Bijenicama (Belenice) pred Vrbnikom, na mjestu gdje je kasnije sazidana crkvica sv. Ivana, sijelo bratovštine sv. Ivana Predaja kaže da su tamo kod Sv. Duha protivnici potezali Zdedu za bradu.²⁵ U opasnosti, možda se zaklonio kod pastira pod Hlamom. Ovi pastiri imaju veze sa Sv. Duhom na Bijenicama. To odaje i sam naziv lokaliteta Belenice. On je istog podrijetla kao i Porta Bellata u Zadru (marvena vrata) uz koja je Čika, rođakinja Krešimirova u XI st. osnovala benediktinski samostan. Stoka, osobito ovce zbog runa, veoma se cijeni. O njoj vode računa svjetovnjaci i crkvena lica. Na Hlamu ima tragova stočarstva još od ilirskih vremena (toponimi Čečernica, Cingulin, Jadro, znači rijeka) i grčkih (Panosići, grčki panos kruh). Priča se da su po Krasama ovce pasli neki pustinjaci i popovi. Pastirske komarde (grč. kućica) bile su im stanovi. Možda je kod crkvice sv. Kuzme ili kod »grada« bila centralna kuća ove eremitaže. Ovakve pustinjačke nastambe poznate su i na susjednom Osoru, na brdu Osorščici (vidi se s Hlama). Tamo je i sv. Gaudencije imao špilju, u koju je pobjegao kad se zavadio s osorskim knezom. Prema legendi, svetac je u toj špilji živio i prokleo zmije, pa otrovnica nema na Cresu i Lošinju. Možda se u simboličnom prokletstvu krije neki sukob između Romana, latinaša, i Hrvata, glagoljaša, među kojima je moglo biti tragova ilirskog kulta zmija. I u ambijentu Krasa priča se o vilama, zmijama, krsnicima, vukodlacima i morama u liku koze. Eremitaža pod Hlamom disala je narodnim duhom. Možda je tamo bio opat onaj glagoljaš Potepa koji Zdedu prati u Rim i koga zbog shizme proklinje papin legat, kao i Zdedu. Zajedno su prokleti, zajedno se brane s visine hlamske i triskavačke. Možda se ova njihova opatija pod Hlamom krije u pluralnom obliku Žičevog toponima Opatije? Možda je Zdeda živeći u pustinji dao povoda ruganju po lovoričnim »žardinima« na obali. Karakteri se nisu puno izmijenili ni danas oko puntarske »Jagorike«. Ugladjeni Latini ironično su govorili za primitivnog glagoljaškog biskupa-pastira da nije za drugo nego da »stoluje« među ovcama i kozama. Tako Biškupova katrida na pašnjaku priča o dva oprečna svijeta na Krku, a Desin na ploči možda je trebao naglasiti kako je heretički posjed dospio tamo gdje će ga pravovjerna braća otkupiti od zabluda zmijsko-vukodlačkih. Kultura slova duboko je urezala svoj prekid sa agrafičnim svijetom na krčkom kamenjaru.

Na Bašćanskoj ploči u 5. retku, poslije *Desin*, može se pročitati *rakr*. Podsjeća me na današnji Arčirov, predio pašnjaka i vinograda na Krasini pod Hlamom. Metateza je samo izmijenila prvi slog. Rakr je mogao dobiti ime po vodenim rakovima, kojih je vjerojatno bilo na lokvi u Arčirovu, kao i po nekim drugim krčkim lokvama i potocima, u kojima su se uzgajali.²⁶ I potok Rakovnik u vrbanskom kraju dobio je ime po ovim rakovima. U Stašićevoj motarskoj knjizi Rakr dolazi u obliku »*Na Raci*«.

Ovaj kraj s mnogo kamenja u svojoj granici ima drmun »*Na Herčini*«. Negdašnji Hrčić Zubonini, koji je bio i granica Esonova i dolčiča Crkveni. Zbog Arčirova, koga su većinom Puntari iskrčili i zasadili lozom, bilo je nesuglasica između Punta s jedne strane i Vrbnika s druge. To je spomenuto i u »fundacijskom pismu« iz 1856. godine, kad su se Puntari i Vrbančani na intervenciju krčkog biskupa složili da od spornog zemljišta učine fundaciju za školovanje svećeničkog podmlatka.²⁷

Dalje u 5. retku ima velikih oštećenja. Ima nekoliko jasnih slova i fragmenata slova, što sve ne omogućuje da se nađe neka riječ sa smislom. Pri kraju 5. retka prihvaćam *v'lu*, koje se nastavlja u 6. retku sa čitljivim *cêprb'nebža*. I ovdje su istraživači mnogo kombinirali, ali »*v'lučê*« ja ne vidim nikakvu Luku, županiju, kao ni u *Prb'nebža*, neobično ime svjedoka, niti kraticu za »*prz(ez)b(itr) neb(o)g(')*«. Kao i Štefanić, i ja čitam *ž* u zadnjem slogu ove riječi. S njom spajam *a*, kao i svi drugi, osim Hamma, koji na mjestu *ž* čita *g* s poluglasom u ligaturi. On slovo *a* na kraju riječi kida i spaja sa slijedećim istrošenim slovom. Kao što mislim da je iza Rakr bio uklesan neki toponim, sada nečitljiv, tako mislim da je i *Prb'nebža* toponim, kojim se još i danas u luci (*v'lučê*) puntarskoj označuje. *Prniba* nejasna. Kao što je nejasna riječ *Prb'nebža*, tako je i *Prniba* nejasna. *P. Skoku*. Meni se čini da je *Prb'nebža* sastavljena od dvije riječi, jer me posljednje *bža*, *b(e)ža*, podsjeća na *beka*, još danas sačuvani stari naziv za ovcu u Puntu. Za *Prnibu* se iz starih dokumenata znade da je na njoj bilo pašnjaka i vinograda. Vjerojatno je i tuda knez Dujam otimao Krčanima stoku i po vinogradima pobirao košare grožđa, našto su se oni žalili Veneciji. *Prniba* je poluotok koji s južne strane zatvara puntarsku luku ili dragu i dijeli ovu od grada Krka.

Inače puntarska draga ima vrlo staru samostansku tradiciju. U sredini drage je otočić Košljun, po kojem se u starini uvala i zvala Košljunska. Na Košljunu bili su u ranom srednjem vijeku redovnici pustinjači, možda pripadnici istočnog reda sv. Bazilija.²⁸ U XII stoljeću već se na Košljunu spominje benediktinska opatija. Kad se ona utrnula, Frankopani su na Košljun doveli franjevce (1447) i od onda je do danas na Košljunu njihov samostan, riznica inkunabula, umjetnina i etnografskih predmeta. Na samoj *Prnibi* ima više razvalina starih crkvice. Na rtu, pri ulazu u puntarsku dragu bila je crkvice sv. Vida. Spominje je 1338. god. jedan dokument iz vatikanskog arhiva.²⁹ Na *Prnibi* su još bile crkvice sv. Tome, sv. Danijela, sv. Mikule, sv. Lucije, koja još i sada postoji nad Krkom s istočne strane. U samoj uvali bilo je nekoliko »grčkih« crkvice: Sv. Dunat, Sv. Pulinar (Pulina) Sv. Duniž. U Kanajtu bio je Sv. Petar, koji se često spominje u Katastiku sv. Ivana. Nestalo je Sv. Andrije sa starim puntarskim grobljem. I ovu crkvu spominje vatik. dokument. Blizu Sv. Andrije je Božac, na kojem su imali vinograde krčki kanonici i benediktinke. Uz obalu drage, prema ulazu na jugu nalazi se Pila (grčki vrata), a na nju se nastavlja Šinokoša, na kojoj i ja još pamtim zidine. Predaja kaže da je tu bila crkva sv. Stošije, po kojoj je lokalitet dobio ime. Vatik. dokument spominje kapelu sv. Sofije i Anastazije. Do Šinokoše je Batovo, koje tumačim kao Abatovo, što znači

opatovo.³⁰ I tu je u dražici uz more bilo zidina sve dok nije sagrađeno današnje puntarsko kupalište. Početkom prošlog stoljeća tu je iskopana kamenica s nečitljivim natpisom.³¹ Na Batovu Ivan Feretić spominje »mostir« i crkvicu sv. Klementa i neke mozaike.³² Uz Batovo je najuži ulaz u dragu. Predaja tu spominje most koji je spajao samostan u Batovu sa Prnibom kraj Sv. Vida.³³ Za ovaj samostan u Batovu priča se da su u njemu bili neki »fratri inkvižiti« i da je propao kad su ga gusari zapalili. Južno od puntarske drage su razvaline Kandije starog kasteleta obitelji Brzac. Dalje na jug je Mala Krasa uz more s razvalinama Sv. Jurja. Tu sam pred desetak godina našao tri kamena odlomka s fragmentima pletera. Dalje uz more ide pašnjak Plaj, stari beneficij, zatim je u uvali Konobe trag zidina Sv. Justine, koju spominje vatik. dokument, kao i Sv. Mikulu u Negritu. Na istok od Plajskog boka nalazi se polje Sus. Na njegovoj južnoj strani su zidine Sv. Barbare, uz koju su povezane priče o grčkom blagu. Usred Susa, pri vrhu, nalazi se Kapitul, gdje su živjeli, prema predaji, bijeli fratri. I tu se priča o grčkom blagu, a u prošlom stoljeću tamo su iskopani grobovi sa rimskim natpisima. Vraćajući se sa Susa prema Puntu, dolazi se cestom na lokalitet »Za Rim«. Možda to znači hodočasnički put prema Rimu, svetištu. Od ovuda stari klanac vodi na Ranjke i Triskavac, na put kojim se u starini išlo u Bašćansku Dragu, gdje je poznato svetište Majke božje na Gorici kao i opatijska Sv. Lucija. Od »Za Rima« putem nizbrdo uz poklonac Sv. Duha i kameni križ dođe se na Margaretu, gdje je također nađeno rimskih iskopina. Odmah do nje, već u puntarskom polju, nalaze se vinogradi »Na Lucinji«, a blizu je lokalitet »Kraj poklonca«. Možda je i ovdje bila nekad kapelica sv. Lucije, po kojoj se zove obližnje zemljište? Svakako naziv »Na Lucinji« podsjeća na opatiju sv. Lucije, koja je i ovdje mogla imati posjed na temelju darovanog Prb'nebža.

Naveo sam detaljnije sve ove razvaline crkvice i samostana, oko kojih ima grčkih tragova i u toponimima i u predaji. Možda su ovuda živjeli pustinjaci, kao i na Košljunu prije osnutka benediktinskog samostana. Pitoma puntarska uvala zelena od maslina bila je stvorena za kontemplaciju. Možda su ovdje našli zaklonište i oni Metodijevi učenici koji su kao roblje najprije dovedeni u Veneciju, a tamo ih je otkupio neki bizantinski uglednik, i odveo sa sobom u Dalmaciju. Tako priča legenda o sv. Metodiju. Pod protektoratom Bizantinaca glagoljaši su na Krku mogli marljivo raditi. Glagoljica je postala duša starog hrvatskog otoka Krka, koji baš u puntarskom kraju pokazuje neobično jaku simbiozu s grčkim, bizantinskim svijetom. U doba bune za glagoljicu možda je među ovim »grčkim« samostancima Zdeda našao podršku protiv latinaškog krčkog biskupa. Antagonizmi između Krka, romanskog grada, i Punta, hrvatskog sela, vrlo se stari. Kad je kralj Zvanimir darivao Sv. Luciju, on joj je mogao dati i posjede u puntarskoj drazi, ovčarsku Prbnebžu, kad je za dar, izgleda, naročito birao imanja prijašnjih »heretika«. Kao Vrbančani, tako su se i Puntari svađali sa bašćanskim pastirima, koji su se kao na svoje s Triskavca s ovcama spuštali prema Puntu. Predaja o puntarskom junaku, imenom Junko, koji je u tučnjavi s draškim pastirom predbio pašnjak Brestovicu za svoju općinu, i ovdje

simboličnim jezikom govori o starim pravdama. Prostorno bila su darovana imanja vrlo velika, upravo kraljevska, i promjene koje su nastale s darovnicom u posjedovnom odnosu odnosu mogle su veoma utjecati na život ljudi povezanih s darovanom zemljom.

S toponimom Prnebža glagoljaš je završio nabrajati zemljišta koja je kralj Zvanimir darovao Sv. Luciji kod Baške. To sudim po djelomičnom sadržaju teksta u 6. retku. Iako je ploča i ovdje dosta oštećena, iz dijelova riječi može se izvući neki smisao. Poslije Prnebža razabirem poluglas na oštećenom mjestu, zatim je jasno *posl*, opet oštećenje, zatim *vino*, oštećenje i konture slova *l*, oštećenje, pa slovo *v*, oštećenje zatim konture *vo* (u 7. retku) *tocê* da *iže to poreče kl'ni i*. Dalji tekst nije teže oštećen, te i ja prihvaćam njegovo čitanje.

Iz slova i riječi pročitanih u 6. i 7. retku zaključio bih da se tu spominje neki poslanik (*posl*), koji je možda iz Vinodola (neki mu čitaju ime Ěkv) došao na otok Krk (v otocê), da bude valjda svjedok kod uvođenja opatije u posjed. Zatim slijedi formula minacije, kojom opat Držiha proklinje [*kl'ni i Bo(g)*] one koji bi poricali darovnicu. Pozivom živih da se mole za darovatelja, opat Držiha završio je svoj dio natpisa na ploči.

Općenito se uzima da je opat Držiha klesao ploču iz praktičnih razloga, da služi čuvanju posjeda i potkrijepi darovnicu, koju je, možda, netko napadao.³⁴ On je ploču klesao već poslije smrti kralja Zvanimira, što ilustrira opaskom da je kralj leđinu dao »v'dni svoje« Sv. Luciji. Događaji poslije kraljeve smrti naveli su ga da kleše ploču. Pojavili su se poricatelji darovnice. Kasniji događaji pokazuju da su bili nepopustljivi protivnici. Osim toga i nesigurne prilike u Hrvatskoj, kad se javljaju razni pretendenti na krunu i zemlje hrvatske, sile ga da u kamen ukleše sve po imenu što je opatija dobila od kralja. U očekivanju političkog loma, kad se lako gaze prava potčinjenih — opat je takvih situacija doživio — Držiha kleše glagoljsku ploču, da za sva vremena i pred svakim na kamenu obznani pravo svoje opatije.

Ali ni kamen, ni kletva nisu mu pomogli. Ono čega se opat Držiha bojao, dogodilo se za vrijeme opata Dobrovita. U drugom dijelu ploče opat Dobrovit pripovijeda o gradnji crkve sv. Lucije, koju je sazidao sa svojom braćom u vrijeme kneza Kosmata, koji je vladao cijelom Krajinom. Zatim dodaje, s nekom naročitom tendencijom: »*I bēše v't'dni Mikula v' Otočci (s' s)vetuju Luciju v'edino.*«

Što se iz toga razabire? Opatija sv. Lucije još nije imala crkve, kad ju je kralj Zvanimir obdario. Tek je opat Dobrovit s braćom sazidao crkvu sv. Lucije, i to za vrijeme moćnog kneza Kosmata, vladara nad svom Krajinom. Kosmat je Hrvat, o tome govori njegovo hrvatsko ime (kosma je vrsta vune, kosa, dlaka), on je i hrvatski knez, jer uvažava darovnicu hrvatskog kralja i štiti opatiju sv. Lucije, da u zajednici drži svoja dobra. Među tim posjedima je i »Mikula v Otočci«. On je, dakle, u Kosmatovoj Krajini, kao i Sv. Lucija. To je preduvjet da ih knez može zaštićivati.

Međutim, kneza Kosmata nestaje, valjda je umro, opatija ostaje bez zaštite. Nešto se dogodilo politički nepovoljno za opatiju i ona je izgubila »Mikulu«. Zbog toga je opatu Dobrovitu teško. Sa »bēše« u dodatku o

»Mikuli« on odaje da sada, kada ploču kleše, više nije stanje od prije. Upravo i kleše ploču u nadi da će vlast, na koju natpisom apelira, popraviti stanje i »Mikulu« vratiti u zajednicu sa Sv. Lucijom.

Tko je »Mikula v Otočci« i gdje se nalazi? Neki istraživači stavljaju ga u Liku. Njima je »Mikula« benediktinski samostan sv. Nikole u Otočcu, na Gacki. Štefanić se s tim ne slaže. On »Mikulu« traži oko Krka i na samo otoku Krku, i dolazi na misao »da se pod (sv.) Mikulom ne mora da razumije samostan, nego to može biti i obična crkva³⁵«. Jedini je R. Strohal 1921. god. ustvrdio da je »(sv) Mikula v Otočcu« na otoku Krku, kod Vrbnika.³⁶ Za to ne donosi dokaze, niti potanje kaže gdje se to kod Vrbnika nalazi. Smatram da je mislio na Otočac u vrbanskom polju, koji se spominje u Stašičevoj notarskoj knjizi, što ju je on uredio. U tom polju spominje se i »polje sv. Mikule«. Međutim, na ovoj zemlji nema nikakve crkve. Ona je posjed crkve sv. Mikule u dražici pod gradom Vrbnikom, i po toj crkvi nosi ime.³⁷ Prema tome, Strohal nije pokazao pravo mjesto.

Mislim da nas Krajina kneza Kosmata može najbrže dovesti do »Mikule«. Opat Dobrovit tako govori o »Mikuli«, kao da svi dobro znadu za njega, kao i za ostale opatijske posjede, što ih je opat Držiha imenovao na ploči. I kako su svi ti posjedi oko Hlama i Treskavca na otoku Krku, to bi značilo da je i Krajina na otoku Krku. (Izuzimam toponim koji nisam pročitao, premda naslućujem da se i on nalazi na otoku Krku.) Znači da bi Kosmatova Krajina trebala biti otočka krajina, izvan teritorija grada Krka, od koga se upravno i etnički razlikovala. Još od vremena bizantske uprave grad Krk je bio samoupravni grad, naseljen većinom Romanima, a po ostalom dijelu otoka bila su hrvatska plemena organizirana po župama. Ova plemena su prodirala i u grad Krk sa svojim istaknutim pojedincima. Tako se god. 1248, kad je napravljen popis plemića na otoku Krku, od četiri hrvatska plemena (Donjanić, Tugomirić, Zubinić i Judinić)³⁸ nalaze već u gradu Krku pripadnici plemena Zubinić (Bano, Zubić, Bora) i plemena Tugomirić (Žic, Spreca). Neke od njih potvrđuju i listine u Katastiku sv. Ivana. Obratno od toga, romansko pleme u Krku (domo de Bonzi de Dragomiri) ima svoje pripadnike u Baški (Bonifacio iz Bunculuke) i u Puntu Bonifačić-Bonaca. Svejedno je i dalje ostala stara podjela. Nju je zadržala i Venecija, kad je u XIV st. poslije Frankopana zavladao otokom Krkom. Mletački upravitelj na Krku nosi naslov: Proveditore di Veglia et Isola. Odras toga osjeća se još kod Krčana, Puntara i Baščana, koji stanovnike iz ostalog dijela otoka obično zovu »ižulani«. U tom smislu intonirani su i narodni stihovi: »Veseli se moja primorska krajino, i ti Punte selo moja domovino«. Opatijski posjedi koji bi spadali u Krajinu su oni koji se nalaze u »kotaru vrbanskom«, ili još detaljnije, oni koji se sa zapadne strane Hlama spuštaju prema unutrašnjosti otoka, a to su Desin i Rakr, drugim riječima »teren Zvanimirov« iz XV stoljeća.

Međutim, na ovom prostoru nigdje se ne spominje ni Sv. Mikula, ni Mikula, ali se stalno spominje Sv. Kuzma i Damjan ili samo Kuzma Domnjan. Na Krku je, naime, u običaju da se napuštene i razvaljene crkvice spominju bez atributa sveti. Kad bi na ovom prostoru zbilja

postojao toponim Sv. Mikula ili samo Mikula, onda bi ga sigurno spomenuli notar Petris i etnograf Žic, koji su kao dobri poznavaoči vrbanskih krajeva i pisali o tom pitanju. Ali kod njih nema spomena toponimu koji tražim. Već je Črnčića začudilo da se na ploči »Mikula« spominje bez sveti, dok se »sveta« ne zaboravlja reći za Luciju. Klesar na ploči zna što kleše, ta ona je dokumenat o kojem ovisi egzistencija opatije! Njemu »Mikula« nije ni samostan, ni crkva, nego zemljište, neki od onih posjeda koji su imenovani u gornjem dijelu ploče. Već je rečeno da se pod Hlamom ne nalazi »Mikula«, pa sam zaključio da vjerojatno tražimo nešto što nije na ploči naznačeno. Opet sam potražio Bašćansku ploču. Tražim mjesto gdje bi trebalo biti uklesano Mikula. Na početku 13. retka jasno je *ikula*, dakle je onda početak ove riječi na kraju 12. retka. Ali, na mjestu gdje bi trebalo biti slovo *m*, ploča je opet oštećena. Znači da je i ovdje radila fantazija. Na oštećenom mjestu opažaju se potezi dlijeta, ali kakogod ih spajao, ne mogu nikako da tu vidim slovo *m*. Nema elementarnih linija ni za *m* glagoljsko (granato), niti za latinsko. Tražim literaturu, najnoviju, da vidim što su drugi pročitali. Hamm postavlja slovo *m*. To slovo pretpostavlja i Štefanić, ali ne može se do kraja odlučiti, sumnja ga muči i, oprezan, stavlja slovo *m* u zagrade. Ovo me podržava u mišljenju da se tamo ipak krije neko drugo slovo. Pitam se, kojem slovu bi odgovarali nevidljivi dijelovi nejasnog slova? Primijećujem tragove dlijeta uz rube gornje okrugle udubine na lijevoj strani slova. Slična je kružiću ili »glavici« slova *c*. Sad mi se pod kružićem otkriva i »repić« slova *c*. Osobito je jasna njegova linija na desnoj strani, koja se diže prema gore. Ostajem na slovu *c* i povezujem ga sa slovima na početku 13. retka, dobivam riječ *cikula*.

Nepoznata riječ, a ipak zvuči pohrvaćeno. Tražim slične, da joj u izmijenjenim oblicima nađem potvrdu. U Katastiku sv. Ivana nalazim u Vrbniku 1526. god. prezime »*Simon Ciculih, testimonij*«. Akademijin rječnik spominje prezime Čikulić u XI i XVI vijeku. (Mon. croat.) Poznato je i prezime Ciko. Kod Drniša je rijeka Čikola. Akademijin rječnik spominje i Čikole, selo u Bosni, u okrugu banjalučkom, a sela Čikote u Bosni, Slavoniji i Srbiji. Prije našeg vremena spominje se Cikote u Jadru (S. Novaković). Jadro ili Pod Jadrom je poznati dio ravnice pod Hlamom, tuda ima suhих jaraka po kojima teku sezonske bujice. U solinskom polju je Jadro na kom su hrvatski kraljevi imali svoje crkve i grobove. U gradu Krku postojala je obitelj Cicuta (čikuta, kukuta), u Stašićevoj notarskoj knjizi spominje se Cingulin, dolaz na Krasini, pod Hlamom. Kod Lošinja je uvala koju Talijani zovu Cigale, a Hrvati Čikat, čije značenje je nejasno P. Skoku. Sjećam se da u mojem Puntu kažu »cika, cika« kada janje počinje sisati. Tamo je sisa ćića i ćićula, a duda je cucula (prezime Cuculić). Velebitske Vlahe, što ih je u XV stoljeću Ivan Frankopan naselio u dubašljanskom kraju (Bajčići, Čutuli), jedan dokumenat zove Čići, a u Omišlju je Čićarunčić nadimak jedne obitelji koja potječe od ovih Vlaha. U Istri je prezime Ciceran. U Puntu se djeca svome drugu s imenom Miko narugaju: »Miko š ćiko, materino mliko«. Ljeti djeca puštaju krv iz nosa pomoću klasaste trave, da ih glava ne boli. Jednom rukom drže travu u nosu, a drugom po njoj udaraju i ritmički govore

magijsku formulu: »Cincerova jagoda, teci, teci moja krv, bolje vince leh voda!« U kolu, kad se djeca spuste, čučnu, izgovaraju: »Cincele«. Ove riječi i imena, povezane sa stočarima, Vlasima, mlijekom i malom djetecom, upućuju me na to da bi cikula mogla biti ostatak jezika jednog stočarskog ilirskog plemena na otoku Krku. Postavi li se cikula u njezin prirodni ambijent na pašnjak pod Hlamom i promotri sa smislom nabrojanih riječi, onda bi ona mogla značiti pastirski stan sa pašištem. A ovakvi stanovi na kojima tovariši, udruženi pastiri pasu ovce, a nekad su pasli i koze, upravo su karakteristika komunde pod Hlamom i Triskavcem. Glagoljaš je uklesao cikula, a čuo ju je možda od nekog pastira na Desinu, ili od težaka u dolčicima Hlapčiči pod Golešinama, ili od vinaradara, koji su po Kotličima sadili lozu od »Babuclieti« do »Bardoseli«. Ime je uvijek izviralo iz nekog dubokog sadržaja.

Poslije cikule ostaje još Otočac koji treba riješiti. Pod Hlamom nije poznat lokalitet Otočac, ali jedno narodno tumačenje hrabri me da ga tražim. Vrbančani kažu da se Otočac u njihovom polju ne zove tako, jer slični na otok (isola), već zato što na tom mjestu sa strane ima više jaraka po kojima »odtiču« bujice za vrijeme kiše. Ovo tumačenje potvrđuju i detalji kod Stašića, koji daju sliku tla na kojem se nalazi Otočac: »*Prodaje njega dno zemlje na Otočci do jarka, kako je voda razdarla... meju ove kunfini, z grbina potok.*« I pod Hlamom i pod Triskavcem na visoravni Krasina ili Krase ima na više mjesta suhих jaraka, kojima i imena svjedoče da su tuda vode tekle: Potočina, Jadro, Ričina, Proval (kod Stašića), a u Katastiku: Riazolus, Rivum lapidis albi. Pod Hlamom, u okolici Sv. Kuzme, spominje se »mekotica na mulji« (Stašić). Blizu nje je »*vart v gradu pod gromaču popa Petra*«. U ovom istom kraju Žic spominje »*Mul z Opatijami*«. Ovuda je bila opatijska zemlja, negdašnji Zvanimirov. Mulj, muljina, je zemlja izmiješana s drvcima i kamenčićima, što je voda nanese. Oticanje voda u ovom prostoru bilo je toliko karakteristično da se od Stašića do Žica neprestano zove, »*na mulji ili mul*«. Ovdje je već i prije mogao biti primijećen »otok« voda i kao osobita karakteristika tla uklesan na ploču kao Otočac. Promotrimo na ploči (13. redak) mjesto gdje je uklesano »*v'otoč'ci*«, tu je klesar s dlijetom bio nešto nesiguran, kao da se borio s izrazom. Iza neobično slova *v*, uklesan je poluglas, koji svojim ravnim položajem i uglatim potezima više slični na dio slova *p*, nego na ostala dva poluglasa u istom retku, koji su kosi i pri dnu im je kružić. Kao da je htio najprije klesati slovo *p*, u namjeri da iskleše potočci, a onda se sjetio da nema poluglasa iza slova *v*, pa je polovicu slova *p* ostavio kao poluglas, i isklesao riječ *otoč'ci*. Ali još nije bio miran. Između poluglasa i slova *o* radio je dlijetom liniju, kao da će napraviti ligaturu, zatim je površinsko klesanje ostavio, uvjeren da i otočac označuje isto što i potočac, mjesto po kojem vode otiču s brda prema dolini. Tako je napokon »cikula v Otočci« ili pastirski stan na mulju našla svoje mjesto u krajini pod Hlamom, kraj Vrbnika, na zemljištu Desin, koje je tokom stoljeća mijenjalo ime u »teren Zvanimirov« i »Mul z Opatijami«.

Ali cikula nije obični pastirski stan. Iz dokumenta znamo da se tamo uz Mulj z Opatijama nalaze zidine prijašnjeg Zvanimirovoga grada, a

prije toga vjerojatno cremitaža, pustinjačko-koludarski-pastirski zatvoreni krug, koji je ipak podržavao veze s Belenicama pred Vrbnikom. Sjetimo se zadarske koludrice Čike, čije ime također sjeća na cikulu. Opat Dobrovit ne bi spominjao neugledno pasište. Ona je nešto vrednije. Uspomena je na kralja, a osim toga to je veliki posjed, na kojem se još u XVI st. spominju vinogradi, mekote, dolci i pašište s crkvicom sv. Kuzme. Poslije kraljevog odlaska i darovnice pod Hlamom više nije obnavljan samostanski život. Benediktinci su kulturni red, oni po Krku siju glagoljska slova i ne traže kao Bazilijanci osamljene, brdske pustinje, nego se naseljuju u gradovima i blizu njih uz morsku obalu, u dragama s plodnom zemljom. Poslije Zvanimira, u njegovom dvoru ostao je neki upravitelj, kraljev čovjek, koji kasnije možda nije htio biti opatijski kmet. Zanimljivo je da se još u XVI st. uz opatijske zemlje pod Hlamom spominje Martin Kraljević, Vrbančan, slobodnjak, vlasnik svojih zemalja.

Kad je opat Dobrovit spomenuo cikulu na ploči, ona je njemu sadržavala i taktiku prema predstavniku vlasti na otoku. Kaže krčka poslovice: Mudar gleda vavek malo dalje od svoga nosa! Opat Dobrovit više ne spominje hrvatskog kralja. On čak izbjegava da spomene ime nekog posjeda, koji je kralj darovao. Kad on kleše ploču, vrlo dobro zna da je netko u te posjede dirao, ne mareći za kraljevu darovnicu. A sa cikulom može naprijed. U stočarskom ambijentu zna se što znači ta riječ, a kad je izgovara još opat svetolucijski, onda je vrlo dobro shvaća i krčki poglavar, koji je možda indirektno i sam upleten u kidanju Zvanimirove darovnice.

Tko je taj poglavar krčki? Na vlast je došao s političkom promjenom koja više ne priznaje hrvatskog kralja. Pred njim je knez Kosmat, koji je još cijenio kraljevu darovnicu. Kosmat je, prema mišljenju historičara, bio knez na Krku prije mletačke okupacije 1116. godine. U to vrijeme Venecija otimlje hrvatske gradove po Dalmaciji i Kvarnerske otoke. Tada dolazi do promjena i na Krku. Štefanić dobro vidi kad kaže da *»dodatak o »Mikuli« na kraju ploče implicira stanje prekida«*.³⁹ Ali ne prekida između otoka Krka i Otočca, kao mjesta na hrvatskom kopnu, nego uopće otoka Krka i hrvatske države. Ujedno na samom otoku dolazi do prekida između opatije sv. Lucije i cikule u Otočcu pod Hlamom. God. 1118. Rab se poklonio mletačkom duždu, ali strepeći za svoje privilegije, koje je dobio još od kralja Kolomana. Dužd mletački, za umirenje prisegao je Rabljanima, uz ostalo, da će poštivati njihove običaje i stanje i slobodu njihove zemlje.⁴⁰ I Krk je u tim godinama došao pod mletačku vlast, ali nije sačuvana nikakva prisega mletačkog dužda. Možda je nije ni dao, jer osvajajući otok Krk, nije čitavoga najednom predobio. Baška, opkoljena svojim brdima, mogla je ostati još neko vrijeme pod hrvatskom vlašću. Ona je i poslije više puta uspostavljala veze s hrvatskim kopnom. U takvoj situaciji mogla je opatija bašćanska izgubiti cikulu, uopće svoje posjede na zapadnoj strani Hlama i Triskavca. Zaposjeli su ih Mlečani, gospodari Krka i otočke krajine. Time su kaznili bašćansku stranu za njezin hrvatski separatizam. Tada je počela opatijska dobra dijeliti mletačka vlast (ona je to uradila i kasnije, kad je Krk uzela Fran-

kopanima). Vrbančani i Krčani s Puntarima hvatali su svaki svoj komad. Omišalj, Dubašnica i Dobrinj u to se ne miješaju, oni su daleko od Krasa i Krasine.

Ali politička podvojenost otoka Krka nije dugo potrajala. Venecija ga već svega ima u vlasti oko god. 1118. i tada se kao njen upravitelj javlja na otoku Krku knez Dujam, praotac Frankopana.⁴¹ Možda je on rođak Kosmatov? Svakako je vrbanski čovjek iz Gradeca u Vinderskoj. Dujam obnavlja Kosmatove dane, jer vlada gradom Krkom i otočkim župama, on je obvladao »v'su k'rainu«, kao i knez Kosmat. I evo, sada je čas kada je opat Dobrovit zaglagoljao. Sada on kleše svoj dio natpisa na ploči i diže glas da se opatiji vrati cikula u Otočcu pod Hlamom. Opat je dobro prosudio kad može nastupiti u obranu svoje opatije. Osim natpisa na ploči, on je vjerojatno poduzeo i druge korake. Moment je za akciju. Opat Dobrovit vjerojatno zna za duždevu prisegu Rabljanima i pokreće se da mletačku vlast sjeti na prava svoje opatije. Knez Dujam je čovjek s kojim sada razgovara. On vlada cijelim otokom, kao nekad i Kosmat, dakle u stanju je da zaštiti opatiju i popravi što se pogriješilo dok je otok bio raskomadani. Ovaj smisao ima dodatak o cikuli na Bašćanskoj ploči.

Dalje ploča više ništa ne priča. Možda je na nekom drugom kamenu bila vijest o razvitku pravde. Benediktinci su, po svemu se vidi, bili veoma zaokupljeni ekonomskim stanjem svoje opatije. Iz mladih dokumenata razabire se da je opatija sv. Lucije dobila natrag jedan dio svojeg posjeda pod Hlamom. Na terenu Zvanimirov pripala joj je Opatija sa Sv. Kuzmom. Drugo je ostalo u rukama privatnika. Dokumentat iz 1490. god. otkriva da se »murai di Sminivero« nalazi u rukama krčkog plemića Blažine, i on ga prodaje bratovštini sv. Ivana, nasljednici Zdedine kapele sv. Duha na Bijenicama. U kruženju događaja, zemlja je opet pripala težacima, kojima znači život.

Može se reći da je kralj Zvanimir svojom darovnicom formirao jedan veliki posjed na otoku Krku baziran na kmetstvu (toponim Hlapčići ga ilustrira), a tu je zametak upornih i dugotrajnih borbi otočana za stare slobodine i pravice temeljene na narodnim spravišćima plemenskih župa. Otkrićem posjeda Zvanimirov na otoku Krku postavljena je Bašćanska ploča sa svojim glagoljskim natpisom u njene realnije okvire, kulturne, političke i gospodarske, te je za lokalnu historiju i uopće za Hrvate postala još značajniji nacionalni spomenik.

BILJEŠKE:

¹ Catastico delli beni della confraternità della chiesa di S. Zuane di Verbenico... Zagreb, Arhiv Jug. akademije, sign. II. b. 34. Ovaj Katastik je detaljnije opisao Vj. Štefanić (Zbornik za narodni život, knj. 37.).

² Vjekoslav Štefanić, *Hrvatska književnost srednjega vijeka*, Zagreb 1969, str. 69. Na temelju toponima Zvanimirov i čitanja Zvanimir na Bašć. ploči bilo bi ispravnije da se dotičnog hrvatskog kralja zove Zvanimir.

³ Informatori iz Punta bili su mi: Katica Šverko rođ. Bonifačić, Franjo Galjanić Barahunić, Franjo Mrakovčić Pavlič. Iz Vrbnika Mare Sindik, rođ. Vitezić-Kaliterna, Ivan Gršković-Zahija.

⁴ Ivan Žic, *Vrbnik na otoku Krku*, Zbornik za narodni život IV, Zagreb 1899.

⁵ Rudolf Strohal, *Glagoljska notarska knjiga vrbničkog notara Ivana Stašića*, Zagreb 1911.

⁶ Ivan Gršković — Vjekoslav Štefanić: »Nike uspomene starinske« Josipa Antuna Petrisa (1787—1868), Zbornik za narodni život, 37, Zagreb 1953, str. 134, 135. U Katastiku bratov. sv. Ivana, spominje se d. prezbitero Vito Sancich u Vrbniku 1502, kao i v. conte Sanco, njegov otac. Ovaj je podrijetlom mletački plemić Jakov Zane. Došao je na Krk za kancelara 1483, kad je Venecija otela Krk knezu Ivanu Frankopan. Dobio je velike posjede i na Krasama. Primjer kako je nova vlast raspolagala krčkom zemljom. Potomci obitelji conte Zane vremenom su se pohrvatili U puntarskim maticama spominju se kao Žan, Žanić, Zanović.

⁷ Vjekoslav Štefanić, *Opatija sv. Lucije u Baški*, Zagreb 1937, str. 82.

⁸ Ivan Žic, n. d.

⁹ Dinko Vitezić, *La questione sui confini fra le comuni censuarie di Verbenico e Bescavalle*, Zagreb 1888, str. 105.

¹⁰ Vjekoslav Štefanić, n. d, str. 58, 59. Ove ugovore glagoljski je zapisao Franac Sparožić, vrbanski notar.

¹¹ R. Strohal, n. d,

¹² I. Gršković — Vj. Štefanić, n. d.

¹³ Ivan Žic, n. d.

¹⁴ Nada Klaić, *Historijska podloga hrvatskoga glagoljaštva u X i XI stoljeću*, Slovo 15—16, Zagreb 1965, str. 269.

¹⁵ Ivan Žic, n. d,

¹⁶ Josip Hamm, *Datiranje glagoljskih tekstova, Radovi Staroslavenskog instituta*, Zagreb 1952.,

¹⁷ Vjekoslav Štefanić, *Baščanska ploča*, Enciklopedija Jugoslavije, I.

¹⁸ Nada Klaić, *Nekoliko napomena o Baščanskoj ploči*, Vjesnik bibliotekara.

¹⁹ D. Vitezić, n. d., str. 115.

^{19a} D. Vitezić, n. d, nacrt je na kraju knjige.

²⁰ Ivan Žic, n. d., str. 224.

²¹ N. Klaić, *Historijska*, n. d., str. 261—266.

²² Vjekoslav Novak, *Nova kategorija dalmatinskih historijskih izvora od VIII do XII stoljeća*, Radovi Inst. JAZU u Zadru III, 1957. str. 48.

²³ Vj. Štefanić, *Opatija sv. Lucije*, str. 9.

²⁴ Vinko Zlamalik, *Paolo Veneziano i njegov krug*, Zagreb 1967.

²⁵ Kazivala Mare Sindik, književnik.

²⁶ Pripovijeda J. A. Petris u Zborniku, br. 37, str. 101.

²⁷ Lettera fondazionale, Pod. 1. u njoj piše: ... ed allontanamento delle ulteriori turbazioni dell' armonia intendono le sudette Comuni parochiali d'istituire coi fondi comunali, che sino adora erano fra di esse in controversia una fondazione pell' educazione... Dokument u mojem vlasništvu (Obnova fundacije 1901.).

²⁸ Teofil Velnić, *Košljun kod Punta na otoku Krku*, 1966, str. 34.

²⁹ Vj. Štefanić, *Opatija sv. Lucije*, str. 10.

³⁰ Pokojni o. Nikola dr. Španjol, kustos muzeja na Košljunu, omogućio mi je da pregledam spise iz »Legata Berzaz«, koji se nalazi u Košljunskom arhivu. Filip Brzac, puntarski sudac i vlastelin, ostavio je 1708. god. oporučno Košljunu svoje veliko imanje. Nije imao djece i bio je posljednji od svoga roda. Filipa su 1713. razbojnici opljačkali i ubili. Njegova udovica Mare, rođena Žic Šetearte, digla je parnicu protiv muževa testamenta, našto su franjevci napravili popis svega imanja nesretnog Filipa. U tom popisu se uz ostalo spominje 12 vinograda u Batovu »Braide dall' Abbate«. Filipova je u punt. polju bila i Peščivica i kastelet Kandija. Za ilustraciju starine naselja na ovom puntarskom polju spominjem iz popisa »Braide Peschivizi za vellu gormachiu«. Do pred nekoliko godina još je ova velika gomila bila u vinogradu sadašnjeg vlasnika Frana Žica Sucapera. Tu su gomilu razvaljali da s njom zasipaju puntarsku obalu kod vile Kostarike. Tada su u sredini gomile našli grob i u njemu kostur »skljupčen«, što otkriva da je ilirski. Kost i grobno kamenje (pećinu) spremio je o. Nikola Španjol u košljunski muzej. U popisu se spominje i »Cinque corsi di Braide na Lucini«, što ih je Brscu prodao njegov nećak Juraj Bonifacio, koji se doselio iz Baške i 1696. god. oženio Zvanom, kćerkom Jura Žana. Posjedi Dall' Abbate i Na Lucinji u vezi su s nekom opatijom, vjerojatno sv. Lucije. Budući da u puntarskom kraju ima posjede i krčka obitelj Blažina (srodnici Brzaca), koja na Krasama iznad Punta u XV st. prodaje više zemljišta, među njima i »murai di Sminivero«, pomišljam da je opatijska zemlja dolazila u ruke privatnika ili kupnjom ili nekim nasilnim putem. Ime posjeda Rapina, kao da priča o nekom otimanju. Pripadalo je Brscima, a nalazi se pri vrhu polja uz današnje Blaževo (groblje), negdašnji posjed obitelji Blažina i Brzac. Generacije su prošle, a zemlja još priča. Gomile i živi čovjek.

³¹ Anton Žic Dunižarić, (Slanina), sudac, *Fragment povijesti Punta*, rkp. u mojem vlasništvu.

³² Vladislav Brusnić Jivulić, *Otok Krk*, rkp, arhiv u Košljunu.

³³ Kaže predaja da se po ovom mostu (ponte) dobio ime Punač. God. 1481. spominje se Villa di Ponte (Vinciguerra).

³⁴ Josip Ham, n. d., str. 26.

³⁵ Vj. Štefanić, n. d.

³⁶ Rudolf Strohal, *Čitanka*, Zagreb 1921, str. 112. Ovdje Strohal datira Baščansku ploču s godinom 1120.

³⁷ *Petris* u spomenutom radu, str. 102.

³⁸ Vj. Klaić, *Krčki knezovi Frankopani*, Zagreb 1901, str. 96.

³⁹ Vj. Štefanić, *Baščanska ploča*, Enc. Jugoslavije, I.

⁴⁰ Vj. Klaić, n. d., str. 81.

⁴¹ Vj. Klaić, n. d., str. 82.

THE WALLS OF ZVANIMIROV AND THE BAŠKA STONE

In this article, the author quotes documents in which the plot of land, on the island of Krk, known as Zvanimirov is mentioned. »1475, *terreno chiamato Svanimirov*« and »1490, *murai di Svinimero*«. On the grounds of these same names and others which are preserved in existing documents, the author has managed to authenticate the localities of the Krk plateau of Krasa, as being situated on the west side of the hills Hlam and Triskavac. He has similarly ascertained the exact position occupied by Zvanimirov with walls, its name being believed to relate to the Croation king Zvanimir, who sojourned on the island of Krk. This tradition, which the names maintain in their denomination, now far more comprehensively elucidate the donation made by king Zvanimir to the Benedictine Abbey of St. Lucija, near to Baška.

The substantiated fact that St. Lucija's Abbey has over the centuries possessed areas of land below Hlam, in the Vrbnik district, named »Opatija« and »Sveti Kuzma«, leasing them to the settlers, and moreover that it was exactly this area which in the fifteenth century was called Zvanimirov, lead the author to the conception that perhaps king Zvanimir presented St. Lucija's Abbey with some other land in addition to the grassland. This stimulated the author into checking the glagolitic inscription on the Baška Stone, which testifies the king's donation, but which owing to its antiquity is unfortunately damaged in various places so that the text had been incompletely deciphered and unconvincingly interpreted.

In concordance with the prevailing hypotheses that after Zvanimir's death, the abbot Držiha carved his inscription on the stone, so as to protect the gift, during any uncertain situation against its renouncers, the author deciphered the names of the bestowed lands proclaimed in lines 4, 5 and 6 on the stone as being *župan, Desin, Rakr* and *Prbnebža*, automatically correcting the hitherto interpretations which have always alluded to the titles and names of people, king's dignitaries and witnesses to the aforesaid donation.

On the other part of the stone, Abbot Dobrovit, in addition to the datum dealing with the building of St. Lucija's church, during the rule of Prince Kosmat over the entire island, yields information relating to the loss of the abbey »cikule« in Otočac. Here the author by correcting the reading of the letter at the end of the twelfth line — he interprets the letter »C« forming the word *cikula* — thus expounding the abstruseness which consequented from the up-until-now erroneous interpretation of the letter »M« and the subsequent explanation of the word *Mikula* which ensued.

On examining the ground and name on the pristine Zvanimirov land-area, the author substantiates the fact that the »cikula« in Otočac was situated below Hlam and that it was most definitely this estate which at the time when the Croation rulers were prominent on the island of Krk, was in community with St. Lucija's Abbey, however, it appears that the abbey lost its claim during the war, when the foreign Venetian rulers wrenched the island from the Croation state. Abbot Dobrovit carved his section of the inscription during the period when the new »government« reigned over the entire island area, in about the year 1118, so as to ensure that the regent, Prince Dujam, ancestor of the Frankopans, could more easily protect the abbey's rights, just as Prince Kosmat had accomplished beforehand.

The Baška Stone throws no light on the further developments of the estate usurped from St. Lucija's Abbey, but more recent documents unmistakably discern that the abbey received a part of the land below Hlam, known as »Opatija« and »St. Kuzma«.

This as in no way satisfied the people from Vrbnik however, nor those from Punat-Krk and its on the basis of this pasture at Krasa that a century-old dispute between Vrbnik and Baška has predominated, thus the position is such that it has become a significant factor in national tradition.

Translated by Derek Woodgate

**KRČKI
ZBORNIK**

1

**KRK
1970**

KRČKI ZBORNIK

POVIJESNOG DRUŠTVA OTOKA KRKA
PODRUŽNICE POVIJESNOG DRUŠTVA HRVATSKE

SVEZAK 1

Urednički odbor:

dr BRANKO FUČIĆ

PETAR STRČIĆ (glavni urednik)

dr NIKOLA ŠPANJOL

RIKARD ŽIĆ

RUDOLF ŽIĆ

Ovaj je svezak uredio:

PETAR STRČIĆ

Nacrt korica:

dr BRANKO FUČIĆ